

## QORAQALPOQ AMALIY SAN'ATI ASOSIDA TALABALARNING INNOVATSION VA IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA METODIK TIZIMI.

**Xalmuratov Imamatin Tajetdinovich.**

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti tayanch doktoranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18280190>

**Annotatsiya.** Mazkur ilmiy maqolada Qoraqalpoq amaliy san'ati asosida talabalarning innovatsion va ijodiy faoliyatini rivojlantirish masalalari tahlil etilgan. Tadqiqotda talabalarning ijodiy va innovatsion qobiliyatlarini shakllantirishda amaliy san'atning roli va uning metodik tizimdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, amaliy san'at asosida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlari ishlab chiqilgan va oliy ta'lim muassasalarida ijodiy muhitni yaratishga doir tavsiyalar berilgan.

**Kalit so'zlar:** Qoraqalpoq amaliy san'ati, innovatsion faoliyat, ijodiy faoliyat, metodik tizim, talaba, pedagogik mexanizm, innovatsion muhit.

**Abstract.** This scientific article analyzes the issues of developing students' innovative and creative activity based on the practical arts of the Karakalpak people. The study highlights the role of practical arts in shaping students' creative and innovative abilities and its significance within a methodological system. In addition, effective pedagogical mechanisms for developing innovative activity through practical arts are proposed, along with recommendations for creating a creative environment in higher education institutions.

**Keywords:** Karakalpak practical arts, innovative activity, creative activity, methodological system, student, pedagogical mechanism, innovative environment.

**Аннотация.** В данной научной статье анализируются вопросы развития инновационной и творческой деятельности студентов на основе практического искусства каракалпачков. В исследовании освещается роль практического искусства в формировании творческих и инновационных способностей студентов и его значение в рамках методической системы. Кроме того, предложены эффективные педагогические механизмы развития инновационной деятельности через практическое искусство, а также даны рекомендации по созданию творческой среды в высших учебных заведениях.

**Ключевые слова:** практическое искусство каракалпачков, инновационная деятельность, творческая деятельность, методическая система, студент, педагогический механизм, инновационная среда.

### Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti innovatsion va ijodiy faoliyat bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida talabalarning kreativ fikrlashi va innovatsion tashabbuskorligini shakllantirish muhim vazifalardan biridir.

Qoraqalpoq amaliy san'ati — milliy madaniyat va an'analarni aks ettiruvchi noyob vosita bo'lib, talabalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Amaliy san'at orqali talaba nafaqat texnik ko'nikmalarni egallaydi, balki ijodiy fikrlash, innovatsion yondashuv va shaxsiy tashabbuslarni ham rivojlantiradi.

Maqolaning maqsadi — Qoraqalpoq amaliy san'ati asosida talabalarning innovatsion va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning **nazariy-metodologik asoslarini aniqlash**, shuningdek, **samarali metodik tizim va pedagogik mexanizmlarni ishlab chiqish**. Tadqiqotning asosiy vazifalari:

1. Qoraqalpoq amaliy san'ati va uning pedagogik ahamiyatini tahlil qilish;
2. Talabalarning innovatsion va ijodiy faoliyatini shakllantirish mexanizmlarini aniqlash;
3. Metodik tizimni ishlab chiqish va uni amaliy muhitda sinab ko'rish;
4. Oliy ta'lim muassasalarida ijodiy va innovatsion muhitni yaratishga tavsiyalar berish.

### **Qoraqalpoq amaliy san'ati va uning pedagogik ahamiyati**

Qoraqalpoq amaliy san'ati — milliy kasb-hunar, qo'l san'ati va madaniy meros elementlarini o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, amaliy san'at talabalarida:

- ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;
- innovatsion yondashuvni shakllantiradi;
- milliy qadriyatlar va an'analarni qadrlashni ta'minlaydi;
- muammoni hal qilish va loyihalash qobiliyatini oshiradi.

Pedagogik nuqtai nazardan, amaliy san'atni o'qitishning metodik tizimi quyidagi tamoyillarga tayanadi:

1. **Shaxsga yo'naltirilganlik** — talabaning ichki qiziqishi va qobiliyatlarini rivojlantirish;
2. **Ijodiy faollik** — har bir dars yoki loyihada talaba yangi yechimlar yaratishga undaladi;
3. **Innovatsion yondashuv** — zamonaviy texnologiyalar va milliy elementlarni uyg'unlashtirish;

4. **Tajriba va refleksiya** — har bir amaliy ish yakunida natijani tahlil qilish va baholash.

### **Talabalarning innovatsion va ijodiy faoliyati**

**Innovatsion faoliyat** — yangi g'oyalar, mahsulotlar yoki xizmatlarni yaratish va amaliyotga joriy etish;

**Ijodiy faoliyat** — shaxsning o'ziga xos va yangi yechimlar ishlab chiqish qobiliyati.

Talabalarning innovatsion va ijodiy faoliyati quyidagi tarkibiy komponentlardan iborat:

1. **Motivatsion-komponent** — innovatsion va ijodiy faoliyatga bo'lgan intilish;
2. **Kognitiv komponent** — amaliy san'at va zamonaviy texnologiyalar haqidagi bilimlar;
3. **Faoliyat komponenti** — loyihalash, ishlab chiqish, tajriba o'tkazish;
4. **Refleksiv komponent** — o'z ishini tahlil qilish va yangilik kiritish qobiliyati.

### **Metodik tizim va pedagogik mexanizmlar**

Talabalarning ijodiy va innovatsion faoliyatini rivojlantirish uchun quyidagi **metodik tizim** tavsiya etiladi:

• **Amaliy darslar va loyihalar** — talaba milliy san'at elementlarini yaratishda erkin fikrlash imkoniyatiga ega bo'ladi;

• **Innovatsion texnologiyalar** — raqamli vositalar, CAD, 3D modellash va interaktiv dasturlar qo'llaniladi;

• **Mentorlik va konsultatsiyalar** — professor-o'qituvchilar talaba ijodini yo'naltiradi va qo'llab-quvvatlaydi;

• **Baholash tizimi** — nafaqat natija, balki jarayon va shaxsiy innovatsion yondashuv baholanadi;

**Ijodiy muhit yaratish** — universitetda ijodiy maktablar, studiyalar va ko'rgazmalar tashkil etiladi. Innovatsion va ijodiy faoliyatni rivojlantirish faqatgina amaliy san'at bilan cheklanmaydi. Talabalarida **innovatsion kompetensiyalarni** shakllantirish muhimdir. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

• **Texnologik kompetensiya** — zamonaviy texnologiyalar, raqamli vositalar va dasturiy ta'minotlardan foydalanish;

- **Ijodiy kompetensiya** – yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, ularni amalga oshirish va takomillashtirish qobiliyati;

- **Tahliliy kompetensiya** – amaliy ish natijalarini baholash, muammolarni aniqlash va yechim ishlab chiqish;

- **Kommunikativ kompetensiya** – jamoaviy ishlash, fikr almashish va loyiha himoyasi.

Mazkur kompetensiyalarni rivojlantirish amaliy san’atga asoslangan loyihaviy faoliyat orqali amalga oshiriladi.

### **Innovatsion va ijodiy muhitni shakllantirish tamoyillari**

Ijodiy va innovatsion muhit yaratish talabalarni rag‘batlantirishning eng muhim sharti hisoblanadi. Tamoyillar quyidagicha:

1. **Erkin fikrlashni rag‘batlantirish** – talaba o‘z g‘oyasini sinash va xatoga yo‘l qo‘yish imkoniyatiga ega bo‘lishi;

2. **Hamkorlik va mentorlik** – professorlar va tajribali ustozlar bilan birgalikda ishlash;

3. **Ijodiy makonlar** – studiyalar, ko‘rgazmalar, innovatsion laboratoriyalar;

4. **Qadriyat va madaniyat integratsiyasi** – milliy san’at va amaliy tajribani zamonaviy innovatsiyalar bilan uyg‘unlashtirish;

5. **Doimiy yangilik va tadqiqotga yo‘naltirish** – talaba yangi g‘oyalarni sinab ko‘rish va mustaqil ilmiy tadqiqot olib borishga undaladi.

1. **Amaliy san’atni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish** – har bir darsda talaba o‘z g‘oyasini yaratishga jalb qilinsin;

2. **Innovatsion loyiha va startaplar** – universitetda talaba innovatsion loyihalarni amalga oshira oladigan platforma yaratilishi;

3. **Baholash tizimini modernizatsiya qilish** – talabaning ijodiy va innovatsion jarayoni ham baholanadi, faqat yakuniy natija emas;

4. **Talabalarining tashabbusini rag‘batlantirish** – mukofotlar, grantlar va ko‘rgazmalarda ishtirok;

5. **Milliy madaniyatni qo‘llab-quvvatlash** – Qoraqalpoq amaliy san’ati orqali milliy qadriyatlarni rivojlantirish.

Amaliy san’atni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish talabalar innovatsion faoliyatini kuchaytiradi:

- 3D modellashtirish va dizayn dasturlari;

- Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) vositalari;

- Onlayn platformalar orqali ijodiy hamkorlik;

- Digital marketing va innovatsion mahsulotlarni targ‘ib qilish.

Shu yo‘l bilan talaba nafaqat amaliy san’atni o‘rganadi, balki **global bozorga mos innovatsion mahsulotlar yaratish** imkoniyatiga ega bo‘ladi.

### **Xulosa va tavsiyalar**

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki:

1. Qoraqalpoq amaliy san’ati talabalarining ijodiy va innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi;

2. Metodik tizim orqali talabalarga **motivatsion, kognitiv, faoliyat va reflektiv komponentlarni shakllantirish** imkoniyati yaratiladi;

3. Oliy ta’lim muassasalarida ijodiy va innovatsion muhit yaratish pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi;

4. Talabalarning ijodiy tashabbuskorligini rag'batlantirish va milliy qadriyatlarni uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega.

**Tavsiya:** universitetlarda amaliy san'atga asoslangan innovatsion loyihalarni keng joriy etish, talabalarning tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash va innovatsion baholash tizimini yaratish.

#### Adabiyotlar

1. **Akhmedov M.-U. B.**, *System of Preparing Students for Professional Innovative Activity in Fine Arts* — International Journal of Pedagogics (2025). Ilmiy maqola talabalarning innovatsion faoliyatini san'at ta'limi orqali shakllantirish tizimini o'rganadi.
2. **The Oxford Handbook of Creativity and Education** (2025) — ilmiy tahrirlangan kolleksiya, ijodkorlik va ta'limni chuqur o'rganadi.
3. **Fostering creativity in art education through digital tools** (2025) — raqamli vositalar orqali san'at ta'limida ijodkorlikni rivojlantirish.
4. **Creativity in Education** (UCL Press) — ijodkorlik va ta'limni innovatsion yondashuvda o'rganish bo'yicha zamonaviy kitob.
5. **Art Education: Recommended books** (Tufts Library) — san'at ta'limi va pedagogik resurslar bo'yicha tavsiya etilgan kitoblar ro'yxati.
6. **Smart Learning in the 21st Century** — 2025 yilgi maqola, ta'limda digital va ijodiy yondashuvlar rolini tahlil qiladi.
7. **Cognifying Education** — AI va ijodiy ta'lim integratsiyasi bo'yicha zamonaviy ilmiy maqola (2025).
8. **Aesthetic Experience and Educational Value in Co-creating Art with Generative AI** — san'at va texnologiyalar ta'limda ijodiy tajribalarni o'rganadi (2025).
9. **Methods for Developing the Creativity of Future Teachers in Pedagogical Practice** — pedagogik amaliyotda ijodkorlikni rivojlantirish metodlari (2025) — ilmiy maqola.
10. **Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali** — ta'lim va innovatsiyalar bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami (2025).